

Y. Fedorenko

**CHANGES ON NUMBER OF UKRAINIAN MIGRATION GROUP IN CZECH
REPUBLIC (1994 - 2016 years)**

In this article are analyzed some changes in number of Ukrainian migrants in Czech Republic during 1994 – 2016. The study is based on Czech Statistical Office materials, on data of 1991, 2001 and 2011 censuses, and also on other articles of Czech scientists.

In the first part of the article we examine the main reasons that contributed to the formation of the Ukrainian migration group in Czech Republic in the 90's of XX century. Also, we analyzed migration motivation of Ukrainian citizens, and the main factors that contributed to the choice of Czech Republic as a country for immigration.

Further we traced the rapid increase in the number of Ukrainian migrants in Czech Republic during the first decade of the XXI century, and the factors that contributed to this fact.

In addition, the article describes the patterns that are founded between the change in the number of foreign citizens who already were in Czech Republic and the social-economic situation of the country, and also we studied the basic methods of limiting migration movements and their impact on number of Ukrainian migration group in Czech Republic.

Finally, we examined the latest migration trends and statistical data, and based on that we have made predictions about future changes in number of Ukrainian migration group in Czech Republic.

Key words: *immigration, labor migration, migration group.*

УДК 94(477.8)«1895–1917»

Я.П. Цецик

**ОСОБЛИВОСТІ АНТИЄВРЕЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ЧОРНОСОТЕНЦІВ НА
ВОЛИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

На основі періоджерел проаналізовано особливості антиєврейської політики чорносотенців на Волині на початку ХХ ст. З'ясовано основні чинники, що впливали на міжетнічні взаємовідносини у краї. Визначено роль російської православної церкви у цих процесах.

Ключові слова: *Волинь, євреї, пропаганда, політична партія, чорносотенці.*

На початку ХХ ст. у внутрішній політиці Російської імперії спостерігалася яскраво виражена антиєврейська спрямованість, активними провідниками якої, крім органів влади, були чорносотенці. Після оприлюднення Маніфесту від 17 жовтня 1905 р. у країні розпочали свою діяльність ряд політичних угруповань. Серед них і Союз руського народу (СРН), який був утворений наприкінці того ж року і користувався підтримкою владних структур та православного кліру. Невдовзі СРН став лідером російського чорносотенного монархічного руху.

Досить швидко чорносотенцям вдалося здобути лідируючі позиції у політичному житті Волинської губернії. На початок 1907 р. на Волині функціонували понад тисяча «союзних» осередків, 300 з яких очолювали служителі культу, а Почаївська Лавра перетворилася на центр чорносотенного руху в краї. Її архімандрит Віталій (Максименко) був лідером місцевих чорносотенців [1, с. 340].

Діючи с руслі політики російської імперської влади, чорносотенці активно розпалювали міжетнічне та міжконфесійне протистояння не лише у краї, але й на теренах всієї імперії. Чи не найбільш вороже вони ставилися до євреїв. У той час на Волині іудеї

складали другу за чисельністю, після українців етнічну групу населення. Третіми були поляки. У краї проживало понад 548 тис. євреїв [2, с. 71], що становило 14,4% населення губернії. Загалом із 5,2 млн. євреїв, що жили в імперії наприкінці XIX ст., понад 2 млн мешкали в Україні. Якщо в цілому в імперії вони склали 4 % населення, то в Україні – 8%, а в Правобережній Україні 12,6 % [1, с. 227]. Така ситуація пояснюється наявністю штучно створеної російською владою «смуги осілості» для євреїв, у межах якої вони могли відносно вільно проживати, хоча й там був ряд обмежень. Ще одним важливим фактором, який впливав на суспільно-політичне та соціально-економічне життя регіону, була диспропорційність між жителями міст і сіл. 92,6 % населення Волині проживало у сільській місцевості [3, с. 3; 9].

Одним із важелів, який вдало використовували чорносотенці під час проведення антиєврейської пропаганди, було зростання питомої ваги єврейського землеволодіння. Відповідно до тогочасного законодавства імперії у Південно-Західному краї євреї з кінця XIX ст. не мали права купувати чи орендувати землю.

Але згідно з даними чорносотенної преси у «смугі осілості» спостерігалось постійне зростання єврейського землеволодіння. Так, у 1860 р. воно складало 16 тисяч десятин, у 1897 – 537 тисяч, у 1900 – 1265 тисяч, у квітні 1907 р. – понад п'ять мільйонів десятин. Це викликало серйозне занепокоєння з боку інших землевласників, особливо селян, які побоювалися переходу своїх наділів у руки нових господарів [1, с. 337].

Саме цю обставину ідеологи чорносотенців ефективно використовували під час проведення юдофобської пропаганди. Аналіз матеріалів, опублікованих у «Почаївському листку», свідчить, що практично в кожному його номері друкувалися статті антиєврейського спрямування, мета яких цілком очевидна – звинуватити євреїв у соціально-економічних негараздах.

В одній із них увага акцентувалася на тому, що незаможних селян Теслугівської волості (Дубенський повіт) євреї позбавили можливості орендувати поміщицьку землю. Поміщиця Ратиборська, яка володіла маєтком у 400 десятин орної землі впродовж багатьох років, надавала можливість малоземельним селянам орендувати землю. Але після того, як орендарем маєтку став єврей Іцко Харам, призначивши економістом Зельмана Фішмана, незаможних селян було позбавлено можливості орендувати землю, що негативно позначилося на їхньому житті. У зв'язку з цим Головна Рада СРН звернулася до Волинського губернатора з проханням стати на захист селян [4, с. 15].

В іншій публікації депутат III Думи чорносотенець М. С. Андрійчук стверджував, що він лише за «половину травня» 1910 р. від Почаївського відділу СРН отримав 49 клопотань про «порушення» євреями законів «про право проживання у Волинській губернії і про купівлю й оренду земель на шкоду російському народу». Він відібрав 29 клопотань для підготовки з цього приводу депутатського запиту, а інші «будуть використані для інших справ». З цього питання було проведено нараду правої фракції Думи (чорносотенці) й прийнято рішення подати запит восени, коли буде зібрано інформацію з інших губерній Південно-Західного краю. З цього приводу депутат-чорносотенець інформував своїх однопартійців, що «мені здається, що з цього буде мало користі, адже в інших губерніях немає таких організацій СРН». Одночасно він звернувся з проханням, щоб йому вислали інформацію про факти купівлі-продажу чи оренди землі євреями на Волині. Окремо звертав увагу на необхідність правильного оформлення таких документів [5, с. 17].

Отже, чорносотенці не лише проводили антиєврейську пропаганду в краї, а намагалися виносити це питання на засідання Думи імперії, зображуючи себе захисниками селян. Однак у жодному з документів українських селян регіону вони не називали українцями, а ототожнювали їх з росіянами.

З приводу «незаконного» володіння євреями землею відзначалося, що у Фасівській волості (Житомирський повіт) у селі Буках поряд з помешканням місцевого парафіяльного

священника на громадській землі знаходилася корчма, власник якої – євреї «пропагує справжнє пияцтво і розпусту», а в селі Добринь євреї орендували у селян землю. У вересні 1905 р. у вищезгаданому населеному пункті поселилися кілька євреїв, які відкрили на орендованій землі «фабрику кам'яних виробів». Найбільше чорносотенців обурював той факт, що головним видом продукції на ній були «пам'ятники у російському стилі з чотиризначним хрестом» [6, с. 18].

В іншій публікації з цього циклу увага фокусувалася на тому, що у Гродненській губернії поміщик І. Теплов віддав свій маєток – 12 тисяч десятин землі – в оренду євреям. У результаті їхнього господарювання селяни потрапили в «такі лещата, яких не було навіть при кріпосному праві». Їм було заборонено збирати в лісі ягоди і гриби, якщо вони не купували відповідного «жидівського квитка», вартість якого була 50 коп. Одночасно з цим вони підняли ціну за сінокіс. І наводився приклад: до оренди маєтку селяни сплачували поміщикові 2 руб. за десятину сінокосу, а орендарі, використовуючи у власних цілях потреби селян, підняли орендну плату до 6-8 руб. Селяни були змушені платити, адже без заготівлі кормів для худоби «їм не вижити». Автор статті наголошував, що «самою світлою мрією Дивинських селян у даний час є мрія про звільнення від єврейсько гніту». Але без допомоги уряду це питання ніхто не міг вирішити. Це могло бути можливим за умови, якщо «уряд наполягатиме на виконанні законів», згідно з якими євреї не могли бути орендарями землі «у нашому краї» [7, с. 21].

Таким чином автор статті звертав увагу, що органи влади не сприяли виконанню законів про заборону оренди чи володіння євреями земель у Західних губерніях, і від чого страждали селяни, і від імені селян висував вимогу про неухильне виконання владними структурами відповідних нормативних актів.

Чорносотенці особливо звертали увагу на ту обставину, що пресові органи «лівого спрямування», які видавалися за «фінансової підтримки євреїв», активно насаджували думку про «пригноблену расу – євреїв», хоча насправді, згідно з тезою чорносотенців «пригнобленою расою є ми – росіяни». Вони обґрунтовували це тим, що заводи, фабрики, торгівля, лісові та інші промисли перебували у власності євреїв. Різко негативно вони ставилися до можливості надання євреям рівних з росіянами прав, «адже їм потрібні сварки, непорозуміння, розподіл майна. Це – основа для експлуатації». І далі пропонувався рецепт, як селяни «могли позбутися цього засилля» Відповідно до закону від 6 листопада 1906 р. селяни мали створювати хутірські господарства, що сприяло б покращенню рівня їхнього життя, ведення сільського господарства й позбавило б «опіки» євреїв [8, с. 5-6].

Традиційним мотивом чорносотенців у проведенні антиєврейської пропаганди був постулат про доцільність примусового виселення іудеїв з сіл в яких існували обмеження щодо їхнього проживання. З цього приводу наводився приклад, що в селі Духче (Луцький повіт) поселився євреї, який лише впродовж 2-х місяців, які мешкав у селі «встиг розвести у населення велику розпусту». І юнаки, і підлітки несли до його крамниці усіяке добро, яке могли «винести у батька – жито, пшеницю, борошно» тощо. Сам він торгував всіма товарами й навіть спиртним, при цьому не сплачуючи жодного мита. Наприкінці констатувалося, що «До жида нічого подібного не було у нас чути. Хто допоможе нам його виселити?». Це звернення підписали місцеві чорносотенці [9, с. 14].

Загалом тема, що євреї ведуть неправильний спосіб життя, різними способами обдурюють жителів неодноразово порушувалася на сторінках пресових органів чорносотенців. В одній із статей відзначалося, що саме євреї підпільно займалися адвокатською практикою, а центром цієї їх діяльності було місто Овруч. «Хоча жиди і нічого не розуміють в юридичній справі, але безсовісно деруть із місцевого мужика – «гоя» останні гроші». Саме вони провокували між селянами судові позови, різноманітні суперечки таким чином, сприяли розоренню населення. І далі йшлося про двох Овруцьких адвокатів: Бораза, якого ув'язнили за шахрайство, і Кесельмана. Вони «постійно вешталися

по місту», пристаючи до селян, і майже силоміць зтягували їх до своїх квартир під «виглядом надання порад по справах» [10, с. 19].

Отже, як бачимо, чорносотенці звинувачували євреїв-адвокатів у тому, що вони свідомо підштовхували місцевих жителів до участі у різноманітних судових процесах і таким чином наживалися на них. Але жодного слова у даній статті не сказано про аналогічну діяльність росіян-адвокатів.

Одним із напрямів діяльності чорносотенців на Волині, окрім пропаганди ідеології організації, було відкриття торговельних закладів. Згідно з задумом Почаївського відділу СРН, це мало зміцнити позиції угруповання в краї, оскільки частина селян була б у певній економічній залежності від них, також поповнювало б фінанси організації і сприяло б послабленню позицій євреїв у торгівлі. Адже у досліджуваній період у торгівлі на Волині домінував саме єврейський капітал. Після утворення осередків організації у ряді населених пунктів Волині було відкрито споживчі крамниці Союзу. Чи була протидія євреїв чорносотенцям у цій сфері діяльності, однозначно стверджувати складно. Але, як свідчить аналіз преси чорносотенців, була. Хоча, на нашу думку, частина фактів були надуманими й оприлюдненими з метою дискредитувати євреїв-торговців. В одній із таких публікацій стверджувалося, що місцевому осередку СРН з великими труднощами вдалося відкрити у селі Доропіві у серпні 1910 р. споживчу крамницю, в якій на початку виявилось 25 пайщиків. Вартість паю оцінювалася у 5 руб., вступний внесок – 50 коп. Ще до отримання дозволу на її відкриття «жиди місцеві і кобринські Басі, Песі і Мойші будь-яким шляхом намагалися відмовити селян від участі у справі». Коли ж члени товариства приїхали у село Кобрин купувати товар, місцеві євреї штучно завищували ціни на нього, намагаючись підірвати довіру селян СРНівської крамниці [11, с. 24].

В іншій статті аналізувалася ситуація, що склалася у селі Народичі (Овруцький повіт). «Чому євреї не живуть з християнами як з добрими сусідами і чому вони не ставляться до людини іншої нації як до свого співбрата?». У центрі Народичів усі кам'яні будівлі були зайняті євреями й тому навіть крамниця СРН розміщувалася в орендованому у єврея приміщенні. Однак термін оренди закінчувався, а власник приміщення вирішив її не продовжувати. Згідно з твердженням чорносотенців, закриття їхньої крамниці означало «продати себе в руки жидів і надати їм можливість гнобити селянське населення». Це змусило членів СРН звернутися за захистом. Після цього євреї розпочали висувати надумані звинувачення свідомим селянам у тому, що начебто ті скоїли «нечувані злочини», а поліція і судові органи їм «довіряють і майже щоденно відправляють до в'язниці невинних селян». Такими своїми діями «євреї навели на наше населення панічний страх. У нас немає ні єдиної людини, яка підняла б дух нашого народу, а свої місцеві селяни з-за єврейської і поліцейської загрози бояться висловлювати на свій захист слово захисту» [12, с. 17-19].

Таким чином, чорносотенці звинувачували євреїв у тому, що вони спільно з поліцією тримали у страху населений пункт, висували неправдиві звинувачення проти «свідомих» селян, за які останніх несправедливо ув'язнювали. Але на самому початку статті автор висловлював обурення з того, що власник приміщення – єврей відмовився продовжити договір оренди з чорносотенцями і їхня крамниця фактично опинилася на грані закриття. Тому можна з великою часткою вірогідності припустити, що більшість наведених у даній статті фактів є надуманими й мали цілком конкретну мету – звинуватити євреїв, що вони безпідставно за допомогою поліції переслідували селян, які підтримували ідеологію СРН.

Порушуючи питання «протидії» з боку євреїв відкриттю нових осередків СРН, на сторінках чорносотенної преси наводилися різні факти, так, у селі Германівка (Бердичівський повіт) селяни після відвідання «союзних зборів» у селі Нова-Гребля вирішили відкрити у себе осередок організації. Це рішення підтримали 200 місцевих селян. Через деякий час один із учасників зборів зайшов до крамниці, в якій «жид-торговець, дізнавшись, що покупець записався у союз, почав його ображати й не давати винести з

крамниці придбаний товар», і далі: «Адже цей жид у с. Германівка своєї осілости не має, проживає у селянській хаті, а що ж буде, коли у нього з'явиться, як і в інших поселеннях» власний будинок? [13, с. 18].

Окреме місце при проведенні антиєврейської пропаганди займало питання, створення євреями перешкод розвитку церковно-парафіяльних шкіл у краї. З цього приводу як приклад наводився, зокрема, такий факт: буцімто на початку 1911 р. селяни на своєму сході вирішили передати вчительці у Новицької церковно-парафіяльній школі (Ковельський повіт) в оренду город біля приміщення школи. Однак місцевий єврей зробив усе можливе, щоб цього не сталося. Селяни, які зловживали спиртними напоями, проголосували про передачу даної ділянки не вчительці, а єврею в оренду. Як стверджував автор, після цього навколо школи замість фруктових дерев і квітів росли кукурудза, гарбузи тощо, а в приміщенні школи панувала сирість. Наприкінці ставилося риторичне запитання: чи приємно працювати у такій школі? [14, с. 12]. В іншому випадку ішлося про те, що в Севруцький відділ СРН звернулася вчителька двокласного училища села Терешки й попросила допомоги. Своє прохання вона обґрунтовувала тим, що «У класі зайняли місця жиденята й деяким з селянських дітей з-за тісняви довелося залишити заняття» у школі [15, с. 23].

Отже, аналізуючи подібні публікації можна дійти висновку, що звинувачення, які висувалися проти євреїв у чорносотенній пресі, не були достатньо аргументованими й мали чітко окреслену мету: в черговий раз звинуватити їх у тому, що вони перешкоджали отриманню освіти селянами. Жодних вагомих доказів наведено не було.

У низці публікацій чорносотенці «застерігали» православних від будь-якої співпраці з євреями, «слово Боже застерігає нас, вірних чад православної церкви, відносно проклятого Богом племені – жидів, адже боговбиці – жиди, й самі не раз довели своє вороже ставлення до народів, серед яких вони живуть». Не втомлювалася чорносотенна преса повторювати і те, що селяни перебували у єврейській кабалі, бо в руках євреїв «зосереджено усе: торгівля, промисловість, землеробство», і навіть «наука і друкарство». Це мовляв усі «бачать, розуміють, але не бажають визнати». І звернення до читачів: «Брати-християни! Послухаємо голосу матері нашої св. Церкви, послухаємо св. Апостола любові Іоанна і відречемося від жидів, щоб не бути їм друзями» [16, с. 3-4]. Ще в одній статті зазначалося, що у Рівному мав відбутися з'їзд осіб, які займалися наданням незначних кредитів. Автора статті обурював той факт, що «на догоду євреям» його планували провести 5-7 грудня 1910 р., а не, скажімо 4 грудня у суботу. 5 грудня була неділя, а 6 – свято Миколая. «Ось і віддайся під їхню команду, то вони примусять тебе зовсім Богу не молитися, а в іншому випадку не дадуть кредитів» [17, с. 11].

Таким чином, на сторінках своїх пресових видань діячі СРН застерігали православних від будь-якої співпраці з євреями: не наводячи переконливих аргументів звинувачували їх у ворожому ставленні до православних.

Отже, чорносотенці у руслі тогочасної імперської політики намагалися дискредитувати євреїв в очах широких верств суспільства. У багатьох публікаціях їх зображували ворогами християн, лихварями, але вагомих доказів такої їхньої діяльності не наводили, не помічали жодного факту щодо тих негараздів, які відбувалися у державі з вини органів влади чи росіян. Така діяльність чорносотенців загострювала й так далеко не прості міжетнічні взаємовідносини на Волині напередодні Першої світової війни.

Список використаної літератури

1. Хитровська Ю. В. Участь християнських конфесій у суспільно-політичному житті Правобережної України наприкінці XVIII – на початку XX ст. / Ю. В. Хитровська. – Київ : Вид-во Європейського університету, 2011. – 472 с. ; Khytrovska Yu. V. Uchast khrystyianskykh konfesii u suspilno-politychnomu zhytti Pravoberezhnoi Ukrainy naprykintsi

XVIII – на pochatku KhKh st. / Yu. V. Khytrovska. – Kyiv : Vyd-vo Yevropeiskoho universytetu, 2011. – 472 s.

2. Памятная книжка Волынской губернии на 1914 год. – Житомир : Волынская губернская типография, 1913. – 549 с. ; Pamyatnaya knizhka Volynskoy gubernii na 1914 god. – Zhitomir : Volynskaya gubernskaya tipografiya, 1913. – 549 s.

3. Первая всеобщая перепись населения Российской империи. Волынская губерния. – Санкт-Петербург, 1904. – Т. VIII. – 281 с. ; Pervaya vseobshchaya perepis naseleniya Rossiyskoy imperii. Volynskaya guberniya. – Sankt-Peterburg, 1904. – Т. VIII. – 281 s.

4. Жидовский гнёт // Почаевский листок. – 1910. – № 27. – 22 июля. – С. 15 ; Zhidovskiy gnet // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 27. – 22 iyulya. – S. 15

5. Андрийчук М. С. Где крестьянские жалобы на жидов / М. С. Андрийчук // Почаевский листок. – 1910. – № 27. – 22 июля. – С. 17 ; Andriyчук M. S. Gde krestyanskie zhaloby na zhidov / M. S. Andriyчук // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 27. – 22 iyulya. – S. 17

6. Нашествие жидов // Почаевский листок. – 1910. – № 33. – 4 сент. – С. 18 ; Nashestvie zhidov // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 33. – 4 sent. – S. 18

7. Гопанюк Н. Жидовский гнёт в м. Дывник Гродненской губернии / Н. Гопанюк // Почаевский листок. – 1910. – № 48-49. – 15 дек. – С. 21 ; Gopanyuk N. Zhidovskiy gnet v m. Dyvnik Grodnenskoj gubernii / N. Gopanyuk // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 48-49. – 15 dek. – S. 21

8. Гудвинский Н. О гонимой нации / Н. Гудвинский // Почаевский листок. – 1910. – № 35. – 18 сент. – С. 21 ; Gudvinskiy N. O gonimoy natsii / N. Gudvinskiy // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 35. – 18 sent. – S. 21

9. Просим помощи выселить жида // Почаевский листок. – 1910. – № 31. – 20 авг. – С. 14 ; Prosim pomoshchi vyselit zhida // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 31. – 20 avg. – S. 14

10. Овручские жида – аблакаты // Почаевский листок. – 1910. – № 31. – 20 авг. – С. 19 ; Ovruchskie zhidy – ablakaty // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 31. – 20 avg. – S. 19

11. Неузвимый. Потребительская лавка жидам и шебесгоям свиньей пахнет // Почаевский листок. – 1910. – № 36-37. – 28 сент. – С. 24 ; Neuyazvimyy. Potrebitelskaya lavka zhidam i shebesgoyam sviney pakhnet // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 36-37. – 28 sent. – S. 24

12. Маевский К. Гнёт евреев в Народичах Овручского уезда / К. Маевский // Почаевский листок. – 1910. – № 27. – 22 июля. – С. 17-19 ; Maevskiy K. Gnet evreev v Narodichakh Ovruchskogo uезда / K. Maevskiy // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 27. – 22 iyulya. – S. 17-19

13. Нет хуже для жида обиды, как открытие в селении союзной лавки // Почаевский листок. – 1910. – № 38. – 7 окт. – С. 28 ; . Net khuzhe dlya zhida obidy, kak otkrytie v selenii soyznoy lavki // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 38. – 7 okt. – S. 28

14. Денисюк И. Вред причиняемый жидами церковно-приходской школе / И. Денисюк // Почаевский листок. – 1912. – № 17. – 3 марта. – С. 12 ; Denisyuk I. Vred prichinyayemu zhidami tserkovno-prikhodskoy shkole / I. Denisyuk // Pochaevskiy listok. – 1912. – № 17. – 3 marta. – S. 12

15. Теснят жиденята // Почаевский листок. – 1910. – № 36-37. – 28 сент. – С. 23 ; Tesnyat zhidenyata // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 36-37. – 28 sent. – S. 23

16. Кто любит жидов, тот о веры отрётся // Почаевский листок. – 1910. – № 27. – 22 июля. – С. 3-4 ; Kto lyubit zhidov, tot o very otreksya // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 27. – 22 iyulya. – S. 3-4

17. В угоду жидам заставят и от веры отказаться, только попадись в их руки // Почаевский листок. – 1910. – № 47. – 22 июля. – С. 11 ; V ugodu zhidam zastavyat i ot very otkazatsya, tolko ropadis v ikh ruki // Pochaevskiy listok. – 1910. – № 47. – 22 iyulya. – S. 11.

Стаття надійшла до редакції 02.05.2017 р.

J. Tsetsyk

FEATURES ADVOCACY ANTI-JEWISH REACTIONARIES IN VOLYN EARLY TWENTIETH CENTURY

On the basis of primary sources peculiarities anti-Jewish propaganda in Volyn reactionaries in the early twentieth century. The role of the Orthodox clergy in the development of this network monarchist organization in the region. The basic directions of activity of the Orthodox clergy and reactionaries in the region. It was determined that the pages of the press body are constantly put forward representatives of this ethnic group groundless accusations they humiliated locals were engaged in usury and illegally owned land.

Special attention was assigned to the so-called counter is the growth of Jewish businessmen network reactionaries in the region. In most of the articles cited authors do not have any strong arguments and facts that they make public not true. This activity NRF members conducted in the context of domestic policy Empire. This was done deliberately by them. Trying to show the entrepreneur or merchant-Jewish enemy of farmers in general Orthodox often fall to the desired background. Important role in this played a factor in this propaganda often spent Orthodox priests, who had a big impact on farmers.

This activity of the Russian authorities, together with representatives of the political groups contributed to complication of international relations in the region before World War II and adversely affect the political life of Volyn.

Key words: *Volyn, Jews, propaganda, political party, the Black Hundreds.*

УДК 279.14(477.8)''1918/1939''

В.А. Шевчук

КОЛПОЛТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ НА ГАЛИЧИНІ ТА ВОЛИНІ (1918-1939)

У статті дано визначення терміну «колполтер». Висвітлено становище та діяльність колполтерського відділу адвентистів сьомого дня на Галичині та Волині з 1918 по 1939 роки. Доведено, на основі архівних даних, що колполтерство на території Західної України в період II Речі Посполитої було одним із засобів поширення адвентистських культурних ідей.

Ключові слова: *Колполтерська діяльність, адвентисти сьомого дня, Галичина та Волинь, міжвоєнний період.*

Спеціальний відділ, котрий входить до складу місіонерської діяльності церкви Адвентистів сьомого дня у наш час є – літературний Євангелізм, котрий разом з ідеями адвентистської релігійної течії прийшов на терена України – ще на початку ХХ століття [1, с. 52]. Через такий вид місіонерської діяльності адвентисти поширюють свої ідеї та принципи викладені в друкованих культурних виданнях. У міжвоєнний період подібна практика Євангелізації українського населення була успішною і мала назву «Колполтерський відділ», а працівників зазначеного відділу називали «колполтерами». Слово «колполтер» походить від двох французьких слів: «кол» – шия і «портер» – нести. Від самого початку термін колполтер використовувався у французькій торгівельній сфері в к. 18 ст. і асоціювалося з торговцями дрібних речей, але з часу появи першодруків набув значення особи, яка продає друковану літературу, заносючи її додому покупцям [2]. Зазначимо, що синонімом слова колполтер в часи II Речі Посполитої був термін